

Carsten Niebuhr Biblioteket

En bogserie om islamisk kultur **I8:2009**

**Ibn Tufayl og hans
samtid**

Af Henrik Kaufmann
Sørensen

**Den selvlærte
filosofs mærkelige
skæbne**

Af Peter Madsen

**Orientalisten A.F. van
Mehren og en anden
»Hayy ibn Yaqzan«**

Af Christian Høgel

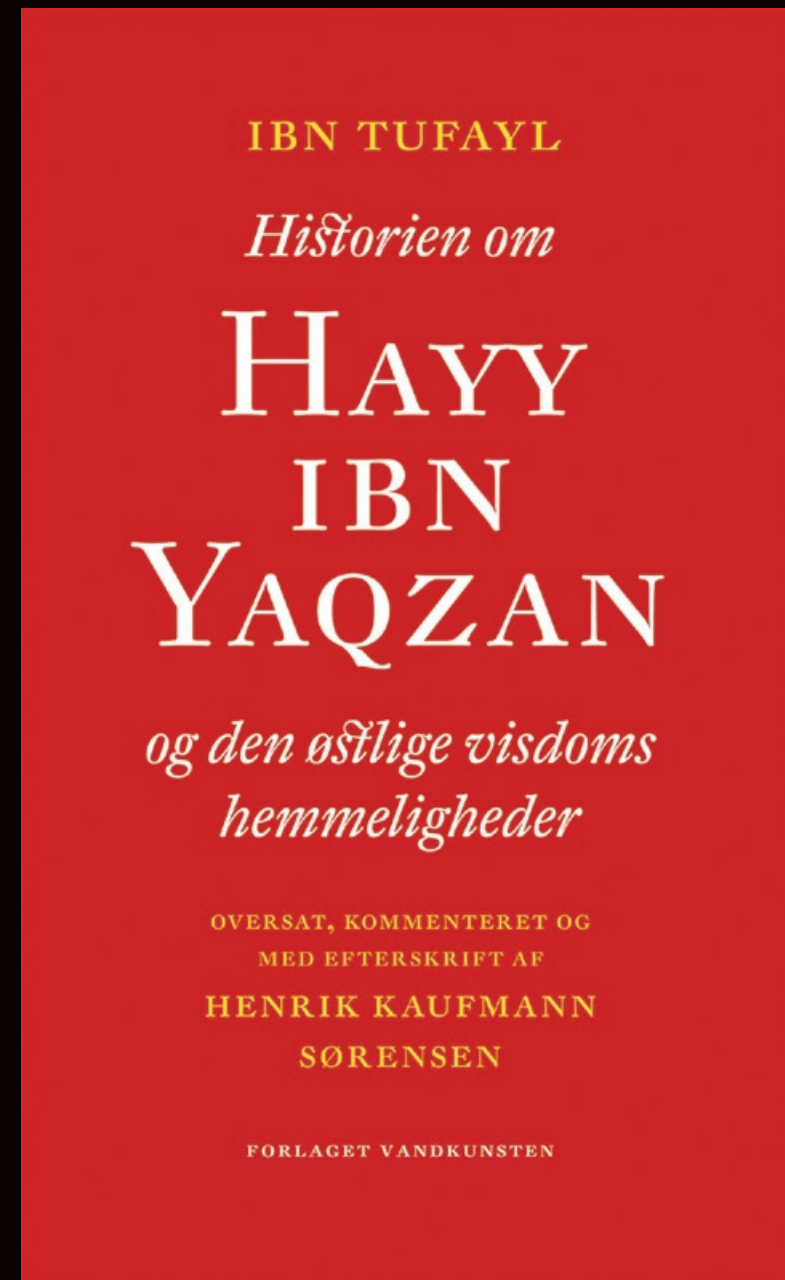
**Youssef Chahine og
den arabiske middel-
alderlige filosofi**

Af Elisabeth
Moestrup

Historien om Hayy ibn Yaqzan og den østlige visdoms hemmeligheder er den attende udgivelse i Carsten Niebuhr Biblioteket, en serie, som C.L.Davids Fond og Samling udgiver sammen med Carsten Niebuhr Afdelingen, Københavns Universitet, med det formål at gøre lodige bøger om islamisk kultur tilgængelige på dansk

**Brug bestillingskortet
bag i bladet**

www.cnbib.dk

EN BOG I CARSTEN NIEBUHR BIBLIOTEKET

Carsten Niebuhr Biblioteket

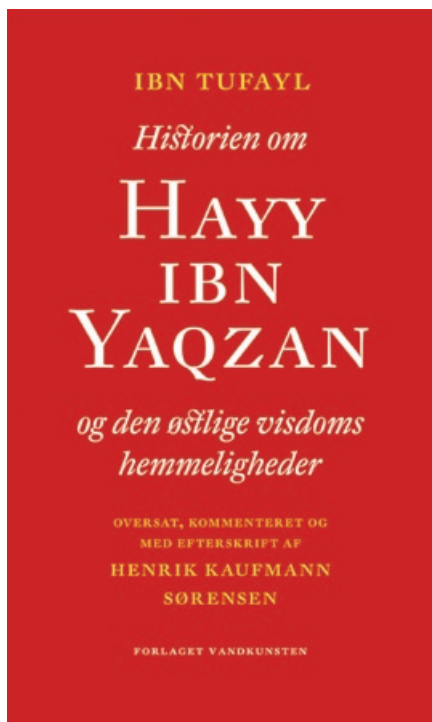
Carsten Niebuhr Biblioteket er en bogserie om islam og islamisk kultur og historie. Nogle af bindene i serien oversættes til dansk, andre bliver skrevet direkte. De henvender sig alle til den ikke-specialiserede læser og tilrettelægges efter de bedste traditioner for dansk bogarbejde, omsat til det 21. århundrede.

Carsten Niebuhr Biblioteket udgives i fællesskab af C.L.Davids Fond og Samling og Carsten Niebuhr Afdelingen på Københavns Universitet. Titlerne i serien udvælges af en redaktion bestående af redaktør Pernille Bramming, arkitekt og professor Hans Munk Hansen og professor, dr. phil. Jakob Skovgaard-Petersen.

Sidste udgivelse i serien var *Islamisk kunst og arkitektur* af Robert Hillenbrand. De næste er *Beskrivelse af Arabien ud fra egne iagttagelser og i landet selv samlede efterretninger affattet af Carsten Niebuhr og Rumi før og nu, Øst og Vest* af Franklin Lewis.

Med hver udgivelse i serien følger et præsentationsblad. Bøger og blade kan bestilles på kuponen bag i bladet.

Carsten Niebuhr Biblioteket udsendes på Forlaget Vandkunsten.

Ibn Tufayl: Historien om Hayy ibn Yaqzan og den østlige visdoms hemmeligheder

Den arabiske filosof Ibn Tufayl levede i 1100-tallet i Andalusien og Nordafrika. Hans berømmelse skyldes hans enestående »filosofiske roman«, *Historien om Hayy ibn Yaqzan og den østlige visdoms hemmeligheder*, som nu foreligger på dansk med kommentarer og efterskrift af Henrik Kaufmann Sørensen.

Historien handler kort fortalt om et lille drengebarn, som vokser op på en øde ø med en gazelle som plejemoder. Drengen lærer gradvist at klare sig, og efterhånden som hans intellekt skærpes, opnår han en fuld naturvidenskabelig forståelse af verden, ja hele universet. Det gør ham bevidst om eksistensen af noget åndeligt bag det rent materielle, og ved hjælp af meditation og forskellige øvelser lykkes det ham at overstige det rationelle niveau og få kontakt med det guddommelige.

Romanen blev begejstret modtaget, da den i 1600-tallet blev oversat til latin og engelsk, og var velkendt i litterære kredse, da Daniel Defoe skrev *Robinson Crusoe*.

Ibn Tufayl: *Historien om Hayy ibn Yaqzan og den østlige visdoms hemmeligheder*

Oversat, kommenteret og med efterskrift af Henrik Kaufmann Sørensen. Forord af Christian Høgel og Henrik Kaufmann Sørensen. Tilrettelagt af Allan Daastrup, Types United.

12,5 × 20,5 cm, 272 sider, indbundet.

Pris 249 kr. (abonnementspris 200 kr.)

ISBN 978-87-7695-110-8.

Henrik Kaufmann Sørensen (f. 1961) er cand. mag. i arabisk sprog og islamisk kultur fra Københavns Universitet og har studeret i Cairo og ved McGill Universitetet i Montreal. Hans oversættelse af og kommentar til Ibn Tufayls værk er blevet til i forbindelse med et forskningsprojekt ved Carsten Niebuhr Afdelingen, Københavns Universitet.

IBN TUFAYL OG HANS SAMTID*

Af Henrik Kaufmann Sørensen

Ibn Tufayl blev født omkring år 1116 i Wadi Ash (nu »forspanket« til Guadix), 40 kilometer nordøst for Granada. Hans fulde navn var Abu Bakr Muhammad ibn 'Abd al-Malik ibn Muhammad ibn Muhammad ibn Tufayl al-Qaysi, hvilket siger så meget som at hans første navn var Muhammad, at hans far hed 'Abd al-Malik, at hans farfar og oldefar begge hed Muhammad, samt at hans tipoldefar hed Tufayl. Hans *kunya* (»forælder-tilnavn«) Abu Bakr betyder Bakrs far. Visse manuskripter kalder ham dog Abu Ja'far efter en anden søn.

Hans far var en lærd mand fra Marchena, men ellers ved vi intet om hans baggrund og opvækst. Efter hans store lærdom at dømme formoder man, at han har studeret i Sevilla eller Cordoba, men vi ved ikke hos hvem.

Han praktiserede medicin i Granada, inden han i 1147 rejste til den almohadiske hovedstad Marrakesh i Nordafrika sammen med den tidligere guvernør af Guadix, Ibn Milhan, for der at udføre en opgave for kaliffen 'Abd al-Mu'min. I 1154 blev han engageret af 'Abd al-Mu'min som »konfidentiel sekretær« (*katim al-asrar*) for dennes søn Abu Sa'id, der var guvernør af Ceuta, Tanger, Algeciras, Malaga og Granada. Her blev han bemærket af en anden af 'Abd al-Mu'mins sønner, den kommende kalif Abu Ya'qub Yusuf, som ved sin magtovertagelse i 1163 gjorde Ibn Tufayl til livlæge og gav ham en fremtrædende position i *talaba al-hadar*, et råd bestående af ikke-berberiske lærde.

Denne post beholdt Ibn Tufayl indtil 1182, hvor han overlod den til Ibn Rushd (Averroes, 1126-1198). Da Abu Ya'qub døde i 1184 og en af hans sønner, Abu Yusuf, kom til magten, lader det til, at Ibn Tufayl beholdt sin indflydelsesrige position ved hoffet. Og da han selv døde året efter, i 1185 i Marrakesh, blev begravelsesceremonien ledet af kaliffen selv.

Den spanske historieskriver 'Abd al-Wahid al-Marrakushi, giver Ibn Tufayl følgende skudsmål:

* Revideret uddrag af Henrik Kaufmann Sørensens efterskrift til *Historien om Hayy ibn Yaqzan og den østlige visdoms hemmeligheder*.

»En af de alsidigt lærde, der omgikkes [kaliffen Abu Ya'qub], var Abu Bakr Muhammad ibn Tufayl, en af muslimernes filosoffer. Han var sikker i alle filosofiens dele. Han læste hos en gruppe veluddannede filosoffer, heriblandt Abu Bakr ibn al-Sa'igh, hos os kendt som Ibn Bajja [=Avempace], og andre.

Jeg har set filosofiske værker, både fysiske og metafysiske og andet af denne Abu Bakr [ibn Tufayl]. Blandt hans fysiske værker er der en afhandling kaldet »Hayy ibn Yaqzan«. Hans hensigt med den er at forklare menneskeartens oprindelse ifølge [filosoffernes] doktrin. Dette essay er, skønt af mindre omfang, meget nyttig i den disciplin. Blandt hans metafysiske værker er der et essay om sjælen, som jeg har set i hans egen skrift, må Gud være ham nådig. I slutningen af sit liv var han engageret i det metafysiske og intet andet. Han var ivrig efter at forlige filosofisk viden (*hikma*) med den religiøse lov (*shari'a*), og at styrke profetskabet både i det ydre og i det indre (*zahiran wa batinan*). Og samtidig udvidede han de islamiske videnskaber. Jeg har hørt, at han fik løn sammen med læger og ingeniører og skrivere og skjalde og skytter og fodfolk og andre bestillinger. Han plejede at sige; »hvis de havde mistet deres viden om musik, så skulle jeg nok have trakteret!« De Troendes Hersker Abu Ya'qub var stærkt forgabt i ham og opfyldt af kærlighed til ham, og kunne sidde i paladset med ham i dagevis, dag og nat, uden at vise sig [offentligt]. Denne Abu Bakr var en af tidens vidundere [både] som person og i kraft af sine kundskaber.«

Der er ingen tvivl om, at Ibn Tufayl udover sin lægestilling besad en anden embedsfunktion ved almohade-hoffet, men der har været uenighed om hvilken. Det har længe været antaget, at han fungerede som *wazir* i betydningen minister for kaliffen Abu Ya'qub, men da ordet *wazir* blev brugt som en ærestitel i Andalusien, og ikke som en betegnelse for en bestemt funktion, er dette dog tvivlsomt. Ibn Tufayl står således ikke på en liste over Abu Ya'qubs egentlige ministre.

Der er derimod god grund til at antage, at han var et ledende (måske det ledende) medlem af Abu Ya'qubs *talabat al-hadar*, dvs. en af de kredse af lærde, som Abu Ya'qub havde omkring sig. Der var både en kreds af lærde almohader, altså lærde fra

Den store moske i Cordoba. Foto af Hans Munk Hansen

de dominerende nomadiske berber-stammer (*talabat al-murwah-hidun*), samt en kreds af lærde fra de underordnede, fastboende samfundslag, sandsynligvis mest arabere (*talabat al-hadar*). En af deres fremtrædende funktioner var ifølge en kilde at skaffe opbakning til den hellige krig mod de kristne, hvilket vi med sikkerhed ved, at Ibn Tufayl gjorde med propagandistiske vers. Marrakushi skriver desuden:

»[De] lærde, der kaldes talabat al-hadar, er sommetider mange, og til andre tider ganske få ... Ingen almohadisk kalif sammenkalder en generel eller privat audiens uden at bede de mest fremtrædende af disse *talaba* om at være til stede, og kaliffen åbner audiensen ved først at stille et lærd spørgsmål, enten fremsat af ham selv eller en anden med hans tilladelse«.

Ibn Tufayl og Ibn Rushd (Averroes)

Ibn Tufayl overlod som nævnt sin fremtrædende post ved hoffet til Ibn Rushd i 1182. Ibn Tufayl introducerede selv Ibn Rushd til hoffet. Episoden beskrives af Marrakushi og viser tydeligt den usikkerhed, som filosofisk aktivitet var forbundet med:

»[Ibn Tufayl] indhentede til stadighed lærde mænd til [Abu Ya'qub] fra alle kanter og forestillede dem for ham og ansprede ham til at ære og prise dem. Og det var ham, der forestillede Abu Walid Muhammad ibn Ahmad

ibn Muhammad ibn Rushd for ham. [Ibn Tufayls] elev, juristen mester Abu Bakr Bundud ibn Yahya al-Qurtubi, sagde til mig: Jeg har flere gange hørt doktor Abu Walid [ibn Rushd] fortælle: Da jeg ankom hos de troendes hersker Abu Ya'qub, fandt jeg ham sammen med Abu Bakr ibn Tufayl – der var ingen andre hos dem. Abu Bakr begyndte at rose mig og nævnte mit hus og slægt, og tilføjede dertil af lutter velvilje ting, som jeg ikke havde gjort mig fortjent til. Og det første de troendes hersker lagde ud med at sige, efter at have spurgt mig om mit navn og min faders navn og min afstamning, var; hvad mener de, altså filosofferne, om himlene – er de evige [med hensyn til begyndelse] eller er de skabte? Jeg blev grebet af angst og frygt og begyndte at undskylde mig, at jeg ikke havde beskæftiget mig med filosofi. Jeg vidste jo ikke, hvad Ibn Tufayl havde fortalt ham. De troendes hersker forstod dog min forfærdelse og angst, så han vendte sig til Ibn Tufayl og begyndte at tale om det spørgsmål, han havde stillet mig, og fremlagde hvad Aristoteles og Platon og alle filosofferne mente, og nævnte derudover islams folks indvendinger imod dem. Og jeg så, at han havde en så umådelig viden, at jeg end ikke ville have forventet den hos en, der udelukkende beskæftigede sig dermed. Og han blev ved med at komme mig i møde, indtil jeg tog ordet, så han fandt ud af, hvad jeg vidste derom. Og da jeg gik, betroede han mig en pengesum og en fortrinlig æresdragt og et ridedyr.«

Det blev efterfølgende Abu Ya'qub – og indirekte Ibn Tufayl – der lagde grunden til Ibn Rushds berømmelse som »kommentatoren« ved at anspore ham til at kommentere Aristoteles. Som Marrakushi fortsætter:

»Den ovenfornævnte elev fortalte mig, at [Ibn Rushd] sagde: Abu Bakr ibn Tufayl inviterede mig en dag og sagde: I dag hørte jeg de troendes hersker klage over den vanskelige udtryksmåde hos Aristoteles eller hos hans oversættere, og han nævnte hans uklare hensigter. Og så siger han: Hvis en eller anden kunne resumere disse bøger og forklare deres hensigter efter at have forstået dem grundigt, så ville de være lettere at forstå for folk. Hvis du har kræfter nok til det, så gør det. Jeg er sikker på, at du kan klare det, efter hvad jeg kender til

din fremragende forstand og skarpe begavelse og stærke arbejdsvilje. Det eneste, der afholder mig fra det, er min fremskredne alder og min tjenestefunktion og mit engagement i noget, som jeg finder vigtigere. Abu al-Walid sagde: Det var dette, der fik mig til at udføre mine resuméer af den vise Aristoteles' bøger».

Siden blev Ibn Rushd i sit arbejde på at nå frem til den oprindelige aristoteliske tænkning, bagom den nyplatoniske tilvækst, islams største – og i en vis forstand eneste – aristoteliker. Han fik ingen virkning i den islamiske verden, men hans version af og kommentarer til Aristoteles blev afgørende for den europæiske skolastik, da han omkring 1225 blev oversat til latin. Indtil da kendte man i Europa udelukkende Aristoteles gennem Ibn Sina (Avicenna, ca. 980-1037), når man ser bort fra logikken, der havde været kendt siden oldtiden.

Tidspunktet for mødet mellem Ibn Tufayl og Ibn Rushd er ikke kendt, men det kunne være 1168 eller 1169. I marts 1168 antog Abu Ya'qub kalif-værdigheden og titlen »de troendes hersker«, og i den forbindelse kom der delegationer af embedsmænd fra hele riget til Marrakesh for at gratulere. Abu Ya'qub modtog dem »efter rang og uddelte gunstbevisninger«. Det er muligt, at det er i denne forbindelse, at Ibn Rushd, som på dette tidspunkt var *qadi* (dommer) i Cordoba, aflagde sin audiens. På den anden side ved vi, at Ibn Rushd var i gang med at kommentere Aristoteles allerede ved udgangen af 1169.

Ibn Rushds nervøse reaktion, da han blev udspurgt om filosofiske emner, viser hvor usædvanlig en person Abu Ya'qub var. Hans søn og efterfølger, Abu Yusuf, var mere »normal«. Efter Ibn Tufayls død førte han en kampagne for at rense riget for filosofiske værker, hvorunder Ibn Rushds bøger blev afbrændt (bortset fra medicinske og astronomiske værker) og han selv fængslet. Ibn Tufayls baggrund taget i betragtning, var han tilsyneladende heldig at have levet under Abu Ya'qub, hvis kærlighed til filosofien lader til ikke bare at have sikret ham, men også givet ham indflydelse.

DEN SELVLÆRTE FILOSOF MÆRKELIGE SKÆBNE

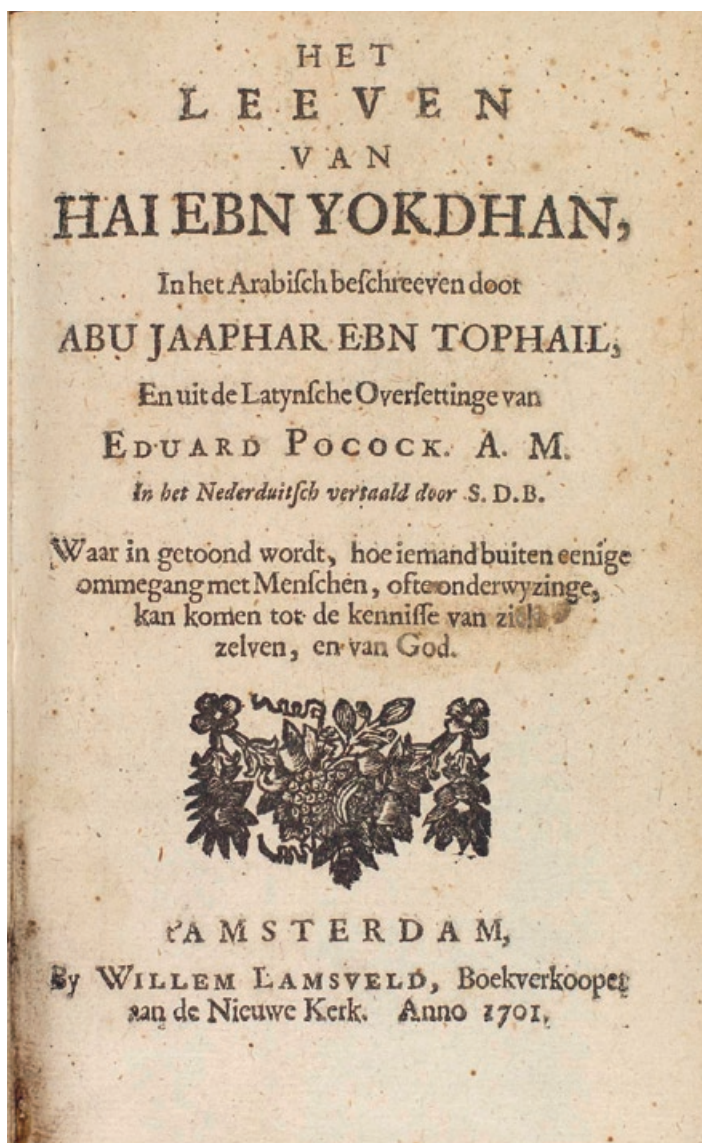
Af Peter Madsen

Engelsk barbari og arabisk humanitet

I 1713 skrev Alexander Pope et essay ›Imod barbarisk behandling af dyr‹ i tidsskriftet *The Guardian*. »Jeg kan ikke,« skrev han, »tænke mig, at menneskene er mindre ansvarlige for ilde brug af deres herredømme over skabninger i tilværelsens lavere klasser end for udøvelsen af tyranni over deres artsfæller.« Hensigten med essay'et var, som det var karakteristisk for denne type tidsskrifter, at argumentere for humanitet, dyd, medfølelse, kærlighed, godgørenhed og følsomhed. Det er Popes eget England, der skal humaniseres og befries for »et tåbeligt barbaris meningsløshed«. Her tilføres dyrene formålsløse smerter, allerede børnene fornøjer sig med det – eller ligefrem med at slå dyr ihjel. De voksnes forlystelser er ikke bedre, særlig jagten viser, hvordan den medfølelse, der naturligt skulle vise sig over for dyrene, bliver sat til side. Pope fremhæver særlig den skik under jagten at give en dame kniven for at hun kan skære halsen over på »en hjælpeløs, skælvende og grædende skabning«. Ved siden af jagten giver forslugenheden anledning til grusomme scener: »Jeg kender ikke til noget mere chokerende eller afskyeligt end synet af et af deres køkkener, der er dækket af blod og fuldt af skrigene fra skabninger, der udånder under tortur.«

Til støtte for sin argumentation for det naturlige i modsætning til det barbariske påberåber Pope sig en række forfattere – fra Vergil, Ovid og Plutarch, »som har flere godhjertede træk i sine skrifter end jeg husker hos nogen anden forfatter« til Montaigne og Locke. Til de romerske klassikere og store nyere europæiske forfattere følger Pope imidlertid »en *arabisk* forfatter«, »som har skrevet en traktat med henblik på at vise, hvor langt et menneske, der menes at have klaret sig på en øde ø, uden nogen vejledning eller så meget som synet af noget andet menneske, gennem naturens rene lys, kan nå til erkendelse

PETER MADSEN (f. 1944) er professor i litteraturvidenskab ved Institut for Kunst- og Kulturvidenskab, Københavns Universitet. Han har bl.a. udgivet *Tusind og én nat. Udvalgte fortællinger* (redaktion og efterskrift), 2005 og *Media, Democracy and European Culture* (red. sammen med Ib Bondebjerg), 2009. Aktuelt forskningsprojekt: Islam i europæisk litteratur.

Titelblad fra den hollandske oversættelse af Pococks latinske udgave, Het Leeven van Hai Ebn Yakdan, udgivet i Amsterdam 1701.

af filosofi og dyd. Noget af det første, han lader ham bemærke, er naturens altomfattende godgørenhed i beskyttelsen og bevarelsen af dens skabninger. I efterfølgelse heraf ville, tænker han sig, hans selv-lærte filosof s første dydsgerning selvfølgelig være at undsætte og hjælpe alle dyrene omkring sig med deres behov og i deres vanskeligheder.«

Det er tydeligt nok Ibn Tufayl og *Historien om Hayy ibn Yaqzan*, der er tale om her. Simon Ockleys engelske udgave var kommet i 1708 og blev optrykt flere gange i det tidlige attende århundrede. Det var den første oversættelse til engelsk efter den arabiske tekst, som den store Oxford-arabist Edward Pococks søn (af samme navn) havde etableret efter et manuskript i 1671, den blev genudgivet i 1700. I mellemtiden var der udkommet to engelske versioner (i 1674 og 1686), der begge byggede på Edward Pocock Jr's latinske oversættelse, som blev udgivet sammen med den arabiske tekst. *Den selv-lærte filosof* var den titel, Pocock-udgaven (som Pocock Senior tilskydende og muligvis medvirkede til) havde givet Ibn Tufayls værk: *Philosophus autodidactus*. Det er en titel, der har hængt ved værket siden; den seneste spanske udgave fra 2007 hedder således *El filósofo autodidacta*.

Den udførlige reference til Ibn Tufayls værk i Popes essay er interessant af flere grunde. Det er bemærkelsesværdigt, at det optræder på linje med de romerske klassikere og med Montaigne og Locke. Ibn Tufayl optræder som en del af *kanon*, af det forråd, hvorfra argumenter kan hentes. Men hertil kommer, at det er Popes centrale anliggende, der finder støtte dér: »naturens universelle godgørenhed i beskyttelsen og bevarelsen af dens skabninger«, »naturens rene lys«, »dyden«. Eller rettere: Pope tager Ibn Tufayl til indtægt for sine egne synspunkter. For strengt taget er det i den sidste ende ikke »naturen«, der er tale om i Hayy ibn Yaqzan. Nok når han til erkendelse uden hjælp fra andre mennesker, men det han når til erkendelse af, er hinsides naturen. Det er det *selv-lærte* der er fællesnævneren, men det er det *naturlige* og hvad dertil hører, der er Popes anliggende.

Kundskab på grundlag af iagttagelse og fornuft

I Pococks titel er det »den menneskelige fornufts højeste kundskab«, der er tale om. Overhovedet er titlerne på oversættelserne informative. Titlen på George Keiths oversættelse til engelsk fra 1674 (efter Pocock Jr's latinske version) lagde vægten

anderledes: *En redegørelse for den orientalske filosofi, der viser nogle berømte østlige mænds visdom; og særlig Hai Ebn Yockdans dybe visdom, hvad angår både naturlige og guddommelige forhold; som han nåede frem til uden nogen samtale med mennesker (mens han levede alene, fjernt fra alle mennesker i sin barndom, til han opnåede sådan perfektion)*. Her understreges erkendelsens dobbelte karakter, ligesom diskussionerne af den orientalske filosofi i indledningen understreges. Keith var en fremtrædende kvæker og fremhæver da også i sin indledning på en gang den selvstændige erkendelse og den guddommelige sandhed: »Endvidere viser han glimrende hvor langt et menneskes kundskab, når hans øjne er åndeligt åbnet, adskiller sig fra den kundskab, som mennesker opnår ved blot og bart at have hørt den eller gennem læsning: og hvad han siger om en grad af kundskab, der kan nås ikke gennem forudsatte forudsætninger og afledte konklusioner, er en sikker sandhed, som nydes i foreningen af et menneskes bevidsthed med det højeste Intellekt, efter at bevidstheden er rensset fra dens fordærvelse, og er adskilt fra alle legemlige billeder, og er samlet i en dyb stilhed.« Sådanne elementer i bogen er, siger Keith, »i overensstemmelse med kristne principper«. Han lægger særlig vægt på »medfødte og indre vidnesbyrd i menneskets egen sjæl og bevidsthed« og insisterer på, at det er legitimt for kristne at finde visdom i bogen.

Den ledende kvæker Robert Barclay referer i sin *Apology for the true Christian divinity* fra 1678 til Ibn Tufayls bog: »Ja, der er en bog, [...] en beretning om en vis Hai Yakdan, som, uden samkvem med noget menneske, mens han levede på en ø alene nåede til en så dyb erkendelse af Gud, at han havde umiddelbart samkvem med ham.«

George Ashwells oversættelse fra 1686 (også fra den latinske version) udelader derimod den filosofihistoriske indledning til bogen (og andre passager) og lægger særlig vægt på erkendelsen af Gud: *Historien om Hai Eb'n Yockdan, en indisk prins: eller, den selv lærte filosof. Skrevet oprindelig på arabisk, af Abi Jaafar Eb'n Tophail, filosof af profession, og muhamedaner af tro. Hvori det demonstreres, gennem hvilke trin og grader den menneskelige fornuft, forbedret gennem omhyggelig iagttagelse og erfaring, kan nå til kundskab om de naturlige ting, og derfra til hvad der er hinsides naturen; mere specifikt om Gud, og om den anden verdens forhold*. I dedikationen anfører oversætteren ganske kort sit ærinde: at folk »i denne tøjlesløse generation, hvor nogle er for løse i principperne, andre i deres handlinger« kan finde vejledning i

»sådanne moralske og religiøse principper, som naturens lys viser, og som nødvendigvis må blive anerkendt som sande af alle dem, der dømmer og handler som mennesker i overensstemmelse med fornuftens fordringer og de konklusioner, der følger af erfaring.« Hvad det vil sige for Ashwell fremgår mere udførligt af forordet, hvor det ikke alene er naturens forhold, der er tale om, men også – og især – forhold »over naturen«. Ganske vist har »meget begavede og lærde mænd af denne generation« demonstreret »religionens mest fundamentale sandheder ved den menneskelige fornufts lys«, men deres argumentation er for kompliceret for de fleste, hvorimod Ibn Tufayl bevæger sig skridtvis frem, så det er lettere at følge med til åbningen af »hele naturens bog til læsning«, såvel som til »den naturlige religion, som han nåede frem til, gennem alvorlig og opmærksom iagttagelse af Guds værk, og mere specifikt ham selv«. Og dette er der behov for i »denne profane og fanatiske, såvel som ryggesløse og luksuriøse tid«.

Da Simon Ockley, der siden blev professor i arabisk i Cambridge og særlig er kendt for sin *History of the Saracens*, så i 1708 bragte sin oversættelse på markedet, var det med denne titel: *Forbedringen af den menneskelige fornuft, fremstillet i Hai Ebn Yekdhans liv, skrevet på arabisk for omkring 500 år siden, af Abu Jaafar Ebn Tophail, hvori det demonstreres gennem hvilke metoder man, ved naturens blotte lys, kan opnå kundskab om naturlige forhold såvel som forhold hinsides naturen; mere specifikt kundskab om Gud og et andet livs anliggender*. Ockley forsynede bogen med et appendiks for at undgå, at »nogen ved misforståelse skulle gøre ilde brug« af Tufayls bog. Mere specifikt lagde Ockley afstand til kvækernes »entusiastiske« opfattelser. I øvrigt er forordet ganske kort, men bogen er yderligere forsynet med en henvendelse fra forlæggeren til læseren, hvor de entusiastiske opfattelser af »foreningen med Gud &c« igen nævnes. Forlæggeren håber, at udgivelsen ved at give en forsmag på »de arabiske filosofers skarpsindighed og geni« kan »tilskynde unge lærde« til at læse disse forfattere, som har været negligeret alt for længe på grund af en grundløs indbildning om deres irrelevans og uvidenhed«. Han tilføjer afslutningsvis: »Og selv om det, vi her viderebringer, kan synes lidt i forhold til denne skarpsindige tidsalder, så er vi overbevist om, at enhver europæer, der vil sammenligne lærdommen i denne bog med, hvad der blev publiceret af hans egne landsmænd på den tid, vil finde sig forpligtet til med god samvittighed at give ham hvad der tilkommer ham.«

Hovedargumentet i Ockleys lange appendiks er, at det ikke er givet mennesker at nå til indsigt i de guddommelige ting, det hinsides og det kommende andet liv gennem deres egne individuelle kapaciteter, kun gennem den hellige skrift, de kristne institutioner og instruktion fra dem, der virker i disse institutioner på grundlag af skriften, profeterne og Jesus' lære. Ej heller kan der være tale om at skue Gud. Ockley må derfor advare mod at overtage elementer fra Ibn Tufayls bog, der peger i retning af sådanne misopfattelser. Men kritikken er først og fremmest rettet imod kvækernes entusiasme, deres insisteren på direkte gudsforhold uden for institutionerne og ekstatisk skuen af eller forening med Gud.

Oplysningsfilosofi

Det var imidlertid netop foreningen af filosofi og religion, vejen til indsigt i det guddommelige igennem iagttagelse og brug af fornuften, der var baggrunden for manges fascination af Hayy ibn Yaqzan i det syttende og det attende århundrede. Ibn Tufayl tildeles eksempelvis en prominent plads i den amerikanske naturvidenskabeligt orienterede teolog Cotton Mathers indledning til *The Christian Philosopher: A Collection of the Best Discoveries in Nature with Religious Improvements* fra 1721. Mather, som var medlem af Royal Society i London, var en af de mest indflydelsesrige teologer i New England. »Hvis ikke den selv-lærte filosof vil, så vil Abubeker, en muhamedansk skribent, gennem en sådan, som blev fremstillet for mere end fem hundrede år siden, stå frem til doms over denne generation, og fordømme den. Min læser, selv en Muhamedaner vil vise dig en, der uden anden lærer end fornuften i alvorlig betragtning af naturen er ført til erkendelsen af en herlig Gud.« Mather bringer et sidelangt citat fra Ibn Tufayls bog til demonstration af, hvordan den blotte brug af fornuften kan føre til erkendelse af »det nødvendigt eksisterende væsen«, som Ibn Tufayl skriver, og dettes »kvaliteter«. Dette er, mener Mather, et eksempel på »vore sandheder i hænderne på uretmæssige besiddere«. »Så langt har Gud belært en Muhamedaner! Og dette vil jeg sige, I Kristne, vogt jer for, at en Muhamedaner bliver hidkaldt til at dømme jer!« Erkendelsen af naturens vidunderlige orden må føre til erkendelse af den visdom, der har skabt alt dette, konkluderer Mather.

Allerede i 1671, altså året for udgivelsen af den latinske oversættelse, kom den naturvidenskabeligt orienterede in-

teresse for Hayy ibn Yaqzan til udtryk i en udførlig omtale af bogen i *Philosophical Transactions of the Royal Society*. Blandt medlemmerne af Royal Society, som blev grundlagt i 1660, var filosofen John Locke, hvis *Essay on Human Understanding* udkom i 1690. Locke argumenterer imod forestillinger om medfødte tanker og lægger vægten på iagttagelse, sanseerfaring, og brug af fornuften, refleksion. Eftersom Locke dels havde haft Pocock Senior som lærer og tilhørte samme miljø som han i Oxford, dels som nævnt var aktiv i Royal Society, er det blevet foreslået, at hans erkendelsesteori kunne være influeret af Ibn Tufayls bog. Der er flere omstændigheder end de omtalte, der kan pege i retning af en sådan mulighed, og der kan ikke være nogen tvivl om, at bogen vakte opmærksomhed og kunne læses som udtryk for opfattelser, der svarede til den frembrydende oplysningstids. Den menneskelige erkendelses selvstændighed, uafhængigheden af dogmer og institutionelt formidlet kundskab, vægten på iagttagelse og på den frie brug af fornuften, alt dette kunne appellere til bestræbelser på løsrivelse fra traditioner, autoriteter og institutioner, inden for den religiøse sfære såvel som inden for videnskab og filosofi.

Populærkultur

Bogen havde dog også en anden type appel, nemlig som en »robinsonade« for Defoes *Robinson Crusoe*. Hvor bogen i sig selv var konciperet som en filosofisk traktat, der udnyttede det narrative moment i filosofiens tjeneste, kunne læserne af oversættelserne uddrage eller indlæse mønstre fra genrer, der var populære i samtiden, såsom eksotiske eventyr (*Tusind og en nat* blev oversat til engelsk umiddelbart efter publiceringen af Gallands franske udgave fra 1704 og frem), fiktive rejsebeskrivelser og selvbiografiske skildringer. Det første eksempel på udnyttelse af historien er vistnok *The History of Josephus the Indian Prince*, som blev trykt i 1696 i fortsættelse af et af de utallige optryk af Robert Greenes historie om Dorastus og Fawnia fra 1588 (som er baggrund for Shakespeares *The Winter's Tale*). Det er en sammentrængt udgave af selve historien om Hayy ibn Yaqzan, som her altså hedder Josephus. Vægten ligger på begivenhederne, men også hans erkendelsesproces er på tale, om end i meget kort form. Terminologien er kristen, men mange detaljer fra originalen er med. Den filosofiske indledning er udeladt, ligesom i Ashwells oversættelse. Udgivelsen af denne korte tekst

sammen med en populær klassiker viser, hvordan Ibn Tufayls historie inddrages i et helt andet kredsløb end det akademiske.

Der har været formodninger om, at Daniel Defoe hentede inspiration ikke alene fra Richard Steeles beretning fra 1713 om Alexander Selkirk, som tilbragte fire år alene på en ø, men også fra Ibn Tufayls bog. Der er ingen direkte vidnesbyrd om, at Defoe har kendt til bogen, men eftersom den var velkendt i perioden, er der så at sige ikke noget, der taler imod, at han skulle have kendt den. Kort tid før Robinson Crusoe udkom sidestillede Alexander Pope en passant i et brev Alexander Selkirk og den selv-lærte filosof, for så vidt kan man hævde, at sammenstillingen lå i luften. Og efter udgivelsen af Defoes roman blev Robinson og Hayy ibn Yaqzan flettet sammen. I 1726 udkom et forsøg på at udnytte de to bøgers popularitet: *The Life and Surprising adventures of Don Juliani de Trezz; who was educated and lived forty-five years in the island of Malpa; an uninhabited island in the East-Indies. Translated from the Portuguese*. Titlen trækker på Defoes lange titel, der begynder sådan: *The Life and strange surprising adventures of Robinson Crusoe of York, Mariner: who lived eight and twenty years, all alone in un-inhabited island ion the coast of Americ*. Men de 45 år og »educated« kan netop bringe Ibn Tufayls bog i erindring. Optakten er kulørt: En falleret portugisisk adelsfamilie er taget til Goa for at genskabe den tabte formue. Fra en af de mange religiøse institutioner, som portugiserne har etableret, kommer en Garcias, som er »langt mere hengiven til morskab end til religion«. Han forelsker sig i husets datter Juliana og tænker, at det vil være lettere at få samkvem med hende, hvis han får hende til at gå i kloster, for klosterets »alvor var intet andet end et dække, der skulle skjule de mest eksalterede hengivelser til lyst og adspredelse«. Denne del af bogen passer meget godt ind i forlæggerens udgivelsesprogram, som det fremgår af annonceringerne i bogen, for så vidt som det bl.a. omfatter en oversættelse af *Dekameron* og en bog med titlen *Nonne-historier; eller de papistiske præsters affærer med nonnerne, og andre af deres kirkes religiøse, hvori mange underholdende beretninger*. Planen lykkes og Juliana bliver gravid. Af frygt for inkquisitionen vil de af med barnet og sætter det til havs i en kiste, som vinden og tidevandet »gennem guddommelig styrelse« (som hos Tufayl) bringer til en øde ø. Herefter følger fortællingen Tufayl i en række henseender, men i modsætning til Hayys principielle tilbageholdenhed i indtagelsen af føde, bliver Juliani mere og mere forslugen: »Hans

THE
L I F E
AND
STRANGE SURPRIZING
ADVENTURES
OF
ROBINSON CRUSOE,
OF TORK, MARINER:

Who lived Eight and Twenty Years,
all alone in an un-inhabited Island on the
Coast of AMERICA, near the Mouth of
the Great River of ORGONOQUE;

Having been cast on Shore by Shipwreck, where-
in all the Men perished but himself.

WITH
An Account how he was at last as strangely deli-
ver'd by PYRATES.

Written by Himself.

L O N D O N:

Printed for W. TAYLOR at the Ship in Patern-Noter-
Row. MDCCXLIX.

Daniel Defoes Robinson Crusoe, udgivet i London 1719

stolthed borttog al ømhed og blødhed, og da hans appetit tilskyndede ham til det, havde han ingen skrupler ved at dræbe et dådyr eller (når han ingen dådyr kunne finde) en hjort for at tilfredsstille en appetit, der nu havde vokset sig stor og nydelsessyg. « Han er en sand »curioso« og undersøger ligesom Hayy det døde dyr, som har opfostret ham, og alt hvad han i øvrigt møder: »han kunne næppe se noget, uden at han måtte kende dets natur«. »Han nåede den højeste perfektion i spekulativ såvel som fysisk kundskab« under fuld udnyttelse af fornuften og konkluderede, »at der var et væsen, der var højere end ham

*Illustration fra den hollandske oversættelse af Pococks
latinske udgave, Het Leeven van Hai Ebn Yakdan,
udgivet i Amsterdam 1701*

selv, på samme måde, som han var højere end dyrene«. Men i overensstemmelse med en ganske anden kultur end Ibn Tufayls er det med ham sådan, at »som hans kundskab voksede, blev også hans behov mere omfattende«: »Det irriterede ham at se noget, han ikke kunne beherske.« Hvor Hayy nåede frem til omsorg for dyrene, dér vil Juliani beherske dem – og spise dem. Igen og igen er der tale om, hvordan hans omverden kommer under hans kommando. Han er drevet af ønsket om at »så vidt muligt at udvide grænserne for sin magt«. Han konstruerer en båd, som kan bringe ham ud på havet, hvor han desuden finder nye interessante fødevarer. Under en sejltur ser han kamp mellem et engelsk handelsskib og et sørøverskib. Handelsskibet strander, og han finder ikke alene en række redskaber, men også liget af en mand, som han begraver. Han ser således et andet menneske, men bliver samtidig klar over, at han selv kan dø og gribes af melankoli. Efter en tid møder han et levende menneske, Sebastian, som har forladt Goa for at leve som eremit. Ligesom hos Ibn Tufayl finder de to sammen. Juliani lærer at tale, og han finder de forklaringer, Sebastian giver af sin religion i overensstemmelse med, hvad han selv har fundet frem til. Et forbipasserende skib samler dem op og bringer dem til Goa. Juliani bliver mødt med stor begejstring for sin »dybe fornuft og dømmekraft« og han bliver medlem af en religiøs orden, hvor han »nyder bekvemmelighed, overflod og respekt«.

Flere af de episoder og motiver, som adskiller sig fra Ibn Tufayls bog, er øjensynlig hentet fra Robinson Crusoe, og til trods for, at meget er bevaret fra Ibn Tufayls bog, så er det en ganske anden eneboer, der beskrives her. En velnæret borger, kan man fristes til at sige, som lægger vægt på en stadig udvidelse af området for sit herredømme, og som forener dette med en uslukkelig appetit på såvel fødevarer som kundskab.

Bogen, som hævdes at være oversat fra portugisisk, er forsynet med et morsomt forord. Da disse papirer, står der, »første gang blev præsenteret for verden, blev de mødt med et bifald, som næppe noget andet af denne art nogensinde er mødt med.« En Sieur Moulin oversatte dem hurtigt til fransk. Om de er autentiske er ikke til at sige, men alle mener, at sandsynligheden er overholdt hele vejen igennem. Historien har, fortsætter forordet, »visselig været kendt af nogle få af vores landsmænd, som har udnyttet den så godt, at de har forsynet os med to stykker, der er meget nært beslægtet med dette. Det første af

dem var *Hai Ebn Yakdan*, eller den selv-lærte filosof, der, selv om det foregives at være oversat fra arabisk, bestemt ikke var meget mere end en parafrase af denne historie. Det næste var den nylige historie om Robinson Crusoe, som tydeligt viser, at dens forfatter havde sine første tilskyndelser herfra.« Det var disse to bøgernes succes, der tilskyndede oversættelsen af den portugisiske bog. Et arbejde, som givetvis ikke vil være forgæves: »Thi eftersom kopier [...] har givet så megen tilfredsstillelse, kan originalen ikke andet end at tiltale.«

Dette er alt sammen den rene og skære fiktion, men forordet viser endnu en gang, hvordan Ibn Tufayls bog og *Robinson Crusoe* hører sammen i samtidens bevidsthed. Historien om Hayy ibn Yaqzan er her forvandlet til underholdningslitteratur og piftet op med en blanding af pikanterier og anti-katolicisme, samtidig med at hovedpersonen er forvandlet fra en eksotisk skikkelse til en person, læserne kan identificere sig med, således som det var tilfældet med Robinson Crusoe. I 1761 udkom stort set samme tekst og med samme titel, bortset fra at navnet er ændret til Don Antonio de Trezzanio, og at titelbladet nu er forsynet med et helt resumé. Forordet er udeladt, men i indledningen står der (som i udgaven fra 1725) om »den følgende beretning«, at den »på grund af dens sandfærdighed og de overraskende begivenheder sandelig ville have været udgivet for længe siden, hvis den ikke havde været kuppet af plagiatorer til at forsyne nogle nylige eventyrlige og romantiske historier med langt de mest værdifulde dele.« Illustrationerne til denne udgave er – ligesom det var tilfældet med Ockleys oversættelse – hentet fra den hollandske oversættelse af Pococks latinske udgave.

Således blev Ibn Tufayls filosofiske traktat inkorporeret ikke alene i den filosofiske, videnskabelige og teologiske debat, men også som råmateriale for den litterære kulturindustri.

ORIENTALISTEN A.F. VAN MEHREN OG EN ANDEN »HAYY IBN YAQZAN«

Af Christian Høgel

»Den Levende, søn af den Vågne« (den direkte oversættelse af »Hayy ibn Yaqzan«) er et mærkeligt navn, både på en person og på en bog. Og så er der endda to – både bøger og personer – der hedder det. Den første blev opdaget af en dansker og er tilskrevet Ibn Sina; en af de vigtigste tænkere i den arabisk-persiske tradition.

Ibn Sina

I den vestlige verden har man kendt til filosoffen Ibn Sina (ca. 980-1037) siden hans to hovedværker *al-Shifa* (en samlet fremstilling af hans Aristoteles-inspirerede tankeverden) og *al-Qanun fi al-Tibb* (hans store og meget brugte medicinske værk) blev oversat til latin i det 12. århundrede. Ibn Sina – eller Avicenna som han hed i den latinske tradition – blev læst vidt og bredt, og med sin nyplatoniske opfattelse af sjæl og skabelse fik han afgørende indflydelse på læsningen af f.eks. Augustin. Hans navn var i århundreder mest forbundet med hans lægeværk, som var fast læsestof på vestlige universiteter helt op i det 18. århundrede, men i nyere tid er diskussionen af hans tanker først og fremmest knyttet til en dansk forskers arbejde. Den danske orientalist A.F. van Mehren satte nemlig for alvor gang i diskussionen af Ibn Sinas værk og tanker, dels ved at give et samlet bud på hans tænkning, og dels ved at henlede opmærksomheden på hidtil ukendte tekster af ham. I årene 1889-99 udgav Mehren – han udelod som regel selv »van« i sit efternavn – således nogle af Ibn Sinas utallige mindre afhandlinger (den moderne forskning regner med at han affattede næsten 200 af sådanne i samarbejde med sine studerende), og gennem oversættelser af og artikler om disse, samt udlægninger af Ibn Sinas tanker i det hele taget, var Mehren en vigtig pioner i den moderne diskussion af Ibn Sina.

CHRISTIAN HØGEL (f. 1964) er cand.mag. i klassisk filologi og spansk, ph.d. fra Universitetet i Bergen og lektor ved Klassiske studier, Syddansk Universitet. Han har blandt andet skrevet: *Symeon Metaphrastes: Rewriting and Canonization* (København 2002).

Titelblad fra Ibn Sinas meget brugte medicinske værk, *al-Qanun fi al-Tibb*. ©Aga Khan Trust for Culture, www.akdn.org/culture

Vi skal her følge Mehrens biografi i overordnede træk for derigennem at få et billede af en orientalist's mulige arbejdsfelt i det 19. århundrede og af denne forskers betydning for læsningen af Ibn Sina.

Mehren

August Ferdinand van Mehren var født i Helsingør i 1822. Han læste først klassisk filologi, men slog hurtigt ind på semitiske studier. I København, hvor han læste, var der inden for dette fagområde kun forelæsninger ved privatdocent D.G. Monrad, og Mehren valgte derfor snart at tage til Leipzig. Her fik han

efter et par års studier i 1845 doktorgraden på en latinsk afhandling om den arabiske digter-filosof Nasif al Yazidjis breve. Tilbage i København blev han i 1851 lektor og i 1854 professor i arabisk, en post han besad indtil 1898, hvor han trak sig tilbage. Han døde i 1907.

Mehren udgav, oversatte og udlagde i løbet af sit aktive liv en række arabiske skrifter. Karakteristisk for hans arbejde var, at han beskæftigede sig med skiftende områder inden for den arabiske litteratur, samt at han gerne kastede sig over emner, der indtil da havde fået relativ lille opmærksomhed. Hans første større værk handlede om arabisk retorik (*Die Rhetorik der Araber* 1853); i samme periode udarbejdede han en omhyggelig beskrivelse af Det kongelige Biblioteks orientalske håndskrifter (*Codices Hebraici et Arabici* 1851 og *Codices Persici, Turcici, Hindustanici etc.* 1857). I de følgende år udgav han en række franske og danske publikationer om geografiske egne i Mellemøsten, kulminerende med en udgivelse af den arabiske geograf Shams al-Din al-Dimashqi i 1866. I 1867-68 var han for første og sidste gang i sit liv i Mellemøsten, hvor han opholdt sig i Cairo, og i årene efter udgav han flere geografiske værker, værker om historiske og religiøse forhold, samt enkelte bidrag om nyere arabisk folkelitteratur. I 1877-78 udgav han nogle mindre tekster om reformbevægelser inden for islam i det 9. århundrede, og dette arbejde ledte ham ind på filosofien Ibn Sina. Ham kom størstedelen af hans sene arbejde til at handle om.

Mehrens Ibn Sina

I sin tidligste artikel om Ibn Sinas filosofi (dansk 1881; mere udførligt på fransk 1882) søger Mehren at give en kort samlet fremstilling af Ibn Sinas lære om sjælen på grundlag af tre tekster, som han har fundet i håndskrifter i London og Leiden. Han når frem til, at Ibn Sina havde fremsat ret så kontroversielle synspunkter i en troende, muslimsk sammenhæng, ikke mindst fordi han ikke så Gud (Allah) som den umiddelbare skaber, men mente, at verden var skabt af Fornuften og blev styret af en slags verdenssjæl. Disse nyplatoniske ideer havde da også bevirket, hvad Mehren noterer sig, at Ibn Sina blev anset for kætter i mange muslimske kredse. Ikke desto mindre kunne Mehren konstatere, at Ibn Sinas tanker havde haft stor indflydelse på tænkningen i den muslimske verden »helt frem til i dag«. Som den centrale pointe i artiklen anfører Mehren, at Ibn

Sinas tanker om sjælens mulige opstigning til det guddommelige og mulige opnåelse af profetiske evner (en tanke han havde fra sin forgænger al-Farabi) var en art teosofisme, eller mystik om man vil. Og i alt dette registrerede Mehren en vigtig reformtendens inden for islam, som han i sine følgende artikler forfulgte yderligere. Højdepunktet i denne proces – og måske af størst betydning som forskningsresultat – var hans udgivelser af nogle Ibn Sina-tekster i 1889-99, som han ikke tøvede med at kalde mystiske (*Traité mystiques*).

Hayy ibn Yaqzan

Blandt de såkaldt mystiske Ibn Sina-tekster findes én med en hovedperson ved navn Hayy ibn Yaqzan. Hayy ibn Yaqzan er altså et navn – og formodentlig en tekst – som Ibn Tufayl har fra sin berømte forgænger.

Ibn Sina beretter i sin fortælling, at han på en vandring mødte en gammel mand ved navn Hayy ibn Yaqzan. Denne havde rejst rundt i hele verden og havde derfor skaffet sig viden om, hvordan hele verden så ud. Han kunne berette, at der findes tre dele af universet, nemlig sanseverdenen, materiens verden og formernes verden. Sanseverdenen er den verden, vi lever i her på jorden. Materiens verden ligger mod vest, og her går solen ned tæt på et ufrugtbart land (jf. Koranen 18:86), som er underlagt forandringens lov og derfor er vanskeligt beboeligt. Månen og alle andre himmellegemer tilhører denne verden. Mod øst findes formernes verden. Her forsvinder alle skabninger gradvist, og på en stor flade er de fire elementers område (eller bælte), klimabæltet for mineraler og metaller, dyrenes og menneskenes verden. Videre mod øst står solen op. Det sker mellem to horn, »det flyvende« og »det vandrende«. Det første symboliserer menneskets forstand, der kan bevæge sig frit, mens det andet udskiller sig i to dyr, et vildt og et tamt. Hayy ibn Yaqzan kommer med en længere beskrivelse af, hvordan disse dele af menneskenes sjæle både hæmmer og giver mennesket sjælelige potentialer. Hinsides alt dette findes englenes boliger, først de teoretiske og praktiske, længere ude de rene engle, blandt hvilke det aktive intellekt troner, den instans eller kraft, der giver sjælene fornuft fra det hinsides.

Ibn Sinas fortælling er altså en allegorisk fremstilling af en grundlæggende nyplatonisk verden, hvor udgangspunktet er det udifferentierede og guddommelige – *det Ene*, som det be-

Ibn Sina på et polsk frimærke

nævnes hos Plotin – som findes hinsides det aktive intellekt. Herfra er alt det øvrige i verden blevet skabt af en slags overskud; i den latinske verden benyttede man typisk termen *emanation*. I kraft af overskud eller emanation virker forstanden igennem det aktive intellekt på det sjælelige, der i vores verden mødes med materien. Vor rejsende Hayy har taget rejsen fra det sted midt på denne skala, hvor vi står, til begge yderpunkter. Overraskende i Ibn Sinas fremstilling er det imidlertid, at månen og planeterne ikke indgår i det system, der leder fra vores verden til det guddommelige, sådan som de gør i de fleste middelalderlige religiøs-filosofiske systemer (i øst såvel som i vest).

Den lære, man kan udlede af Ibn Sinas historie, læner sig som så meget i den middelalderlige filosofi tydeligt op ad en mystisk erkendelseslære. Det ser ud som om, historien vil fortælle os, at man for at nå til erkendelse skal foretage en slags vandring til det højeste, sådan som mystikeren i praksis søger at foretage. Dette mente også Plotin, og da hans tanker var vidt udbredte i den arabiske filosofi igennem det skrift, som blev kaldt *Aristoteles' teologi* (men som i virkeligheden var udvalgte stykker af Plotin), er det ikke så mærkeligt, at også Ibn Sina var påvirket heraf. I Mehrens fremstilling bliver disse forhold dog kombineret med vage forestillinger om en »østlig filosofi«, som Ibn Sina slår til lyd for i sine værker, og som Ibn Tufayl jo også henviser til i begyndelsen af *sin* historie om Hayy. Mehrens konklusion var, at Ibn Sinas østlige filosofi simpelthen var en mystik lære, og dette synspunkt er siden gået igen i en masse forskning, trods stadig større protester. I de fleste nutidige forskeres øjne var Ibn Sina ikke primært mystiker, og i hvert fald var hans »østlige« lærdom ikke primært mystik. Til gengæld kunne hans lære – som foreslået af Henrik Kaufmann Søren-

sen – måske kaldes østlig, fordi Ibn Sinas geografiske udgangspunkt lå langt mod øst (i forhold til filosofiens øvrige centre). En anden mulighed er, at østlig refererer til, at hans lære mest er optaget af de ting, der ligger mod øst i den historie, vi netop har hørt. Det var det Ene mod øst, som al hans filosofiske aktivitet stræbte imod.

Der er ingen tvivl om, at Ibn Tufayl generelt var dybt inspireret af Ibn Sinas skrifter. Navnesammenfaldet er kun ét element blandt flere, der vidner om et nært tankemæssigt og litterært slægtskab. I øvrigt er der i den samling af traktater, som Mehren udgav, en anden tekst, hvor Ibn Sina fortæller historien om Salaman og Absal – også navne der går igen i Ibn Tufayls *Hayy ibn Yaqzan*. Ibn Tufayl har altså både ladet sig påvirke af Ibn Sinas sjælelære og forsøgt at gøre Ibn Sina kunsten efter hvad angår allegoriske fortællinger.

I stedet for at underspille forbindelsen vælger Ibn Tufayl imidlertid at gøre den helt klar ved at kalde sin hovedperson det samme som en skikkelse hos Ibn Sina. Han nævner også sin gæld til Ibn Sina i fortalen til sin fortælling. Ibn Sina er med andre ord mesteren, og det at videregive hans visdom, som Ibn Sina jo i øvrigt tilskriver en gammel mand, er fortjenstfuldt i sig selv. Traditionens stemme er i den arabisk-persiske tænkning en bærer af sandhed og autoritet, også i et originalt værk som Ibn Tufayls *Hayy ibn Yaqzan*.

BIBLIOGRAFI, VIGTIGSTE VÆRKER AF A.F. VAN MEHREN:

- Epistola critica Nasifi al-ʿIjazigi Berytensis ad de Sacyum*, Leipzig 1848 (latinsk afhandling)
- Cosmographie de Chems-ed-Din Abou Abdallah Mohammed ed-Dimichqui*, Skt. Petersborg 1866 (tekstudgave)
- »Tre Afhandlinger Af Avicenna om Sjælen«, 1881
- »La philosophie d'Avicenne (Ibn-Sina) exposée d'après des documents inédits«, 1882
- »Les rapports de la philosophie d'Avicenne avec l'Islam considéré comme religion révélée ...«, 1883
- »Vues d'Avicenne sur l'astrologie et sur le rapport de la responsabilité humaine avec le destin«, 1884-85
- »Vues théosophiques d'Avicenne«, 1885-86
- Traité mystiques d'Abou Ali al-Hosain b. Abdallah b. Sinâ ou d'Avicenne*, Leiden 1889-1899 (tekstudgave; genoptrykt 1999)
- »Études sur la philosophie d'Averrhoës concernant son rapport avec celle d'Avicenne et Gazzali«, 1888-89

YOUSSEF CHAHINE (1926-2008) OG DEN ARABISKE MIDDELALDERLIGE FILOSOFI

Af Elisabeth Moestrup

Den arabiske filosofi fra Andalusien i 1200-tallet har løbende interesseret araberne, også i nyere tid. Det er ikke den brede befolkning, der læser filosofi, lige som det ikke er den brede befolkning, der læser skønlitteratur, men snarere en lille elite af universitetsfolk og intellektuelle. Fra midten af 1800-tallet har der i disse intellektuelle kredse været løbende diskussioner om religion versus filosofi, og diskussionerne har især kredset om, hvorvidt islam har lukket af for den frie tanke i modsætning til i den vestlige verden, hvor religionen anses for at have holdt sig baggrunden. I 1800- og 1900-tallet tog man især Ibn Rushds, men også Ibn Tufayls skrifter op igen, om ikke som et muligt svar på, hvordan de arabiske samfund kan bringes på niveau med Vesten, så til en belysning af problemstillingen. Fælles for debattørerne var og er, at de anser perioden omkring 1200 for at være det tidspunkt i historien, hvor der blev lukket ned for den frie tanke og dermed udviklingen og kreativiteten.

En film om islamisk filosofi: Youssef Chahines Skæbnen

En af de personer, der deltog i diskussionen, var den vel nok mest kendte arabiske filminstruktør, egypteren Youssef Chahine. Han døde i juli 2008. Chahine var uhyre produktiv og havde mere end 50 år på bagen inden for egyptisk film og var også omkring islamisk filosofi. I sin film *al-Masir* (»Skæbnen«) fra 1997 behandler han halvvejs i fiktionsform den andalusiske filosof Ibn Rushds, også kaldet Averroes', liv i 1100-tallets Maurien.

Filmen præsenterer hovedpersonen Averroes som en sandhedselskende filosof, der er i opposition til sin samtids islamske lærde og til en fanatisk islamisk kult. Regeringen er svag og uansvarlig og tager ikke faren fra fanatismen alvorligt. Det går så vidt som til, at en af kaliffens egne sønner slutter sig til kulten, og det ender med, at de lærde (*al-ulama*) og den spanske reconquista går i et kompagniskab, hvilket resulterer i det

ELISABETH MOESTRUP (f. 1962) er cand. mag. i arabisk og historie fra Københavns Universitet og studielektor på Afdeling for Religionsvidenskab, Aarhus Universitet. Hun skriver på en ph.d.-afhandling om moderne arabisk litteratur.

Scener fra Chahines film om Averroes' liv

muslimske Andalusens endeligt. Averroes bliver landsforvist, og hans bøger bliver brændt i en stor autodafe. Inden det sker, bliver et eksemplar af hver bog dog smuglet til Frankrig, hvor med Averroes' tanker reddes for eftertiden.

Filmens alt dominerede tema er modsætningen mellem den oplyste filosof og hans tilhængere og islamismens mørke kræfter. Og modsætningen er sandelig til at få øje på. Mens Averroes' familie opfører mavedans og synger glade sange (*Hæv din røst, det er endnu muligt at synge!*) fremstår fanatikerne yderst karikerede som en blanding af protestantiske puritanere, talibanere og samvittighedsløse mordere; alt i alt en så livs- og glædesfornægtende cocktail, at den ikke passer på selv den mest forbenede islamist.

En del af en kampagne

Filmen blev lavet kort tid efter, at en anden af Chahines film, *Emigranten*, efter pres fra islamiske kredse, blev forbudt efter premieren i 1994. (Den har dog hele tiden været nem nok at få på video). *Emigranten* handler om profeten Josef, der (ufri-villigt) udvandrede til Egypten, og navnesammenfaldet med Chahine selv er næppe en tilfældighed. Filmen vakte først og fremmest opstand, fordi den afbildede en profet (historien om Josef er den længste fortælling i Koranen).

På den baggrund – altså at Chahine selv havde prøvet at få et værk forbudt – er det nærliggende at læse et selvbiografisk element ind i »Skæbnen«. Chahine kendte som kunstner, men også som kristen, opvokset i mellemkrigstidens kosmopolitiske Alexandria, et andet og mere åbent Egypten, og det at han oplevede, at de egyptiske myndigheder lod sig presse til at censurere en film om Josef, selv om den ikke var respektløs, bærer

*Den egyptiske filminstruktør
Youssef Chahine*

en vis lighed med den historie, han fortæller fra det middelalderlige Spanien. Chahine vidste også, at hans film – ligesom Averoes' bøger – nok skulle overleve i Europa.

Ser vi nærmere på den underlæggende påstand om, at selvstændig tænkning og filosofi uddøde i den muslimske verden i 1200-tallet med Averroes, er den dog forkert. Påstanden har haft sine fortalere – både i den Arabiske Verden og i Europa – men der er efterhånden mange eksempler på store spændende værker fra de efterfølgende århundreder. Også billedet af Averroes som én, der stod i modsætning til den etablerede islamiske tradition, er fejlagtigt. Faktisk var Averroes selv en fremtrædende dommer og sharia-specialist og skrev en række værker inden for den malikittiske retsskole.

»Skæbnen« er på den måde ikke historieskrivning. Den er derimod et led i en kreativ kulturkamp og er en truet klasse af arabiske kunst- og kulturpersoners svar på tiltale. Hermed indgår den i en stribe af arabiske film og TV-serier, som i 1990erne gik til angreb på den omsiggribende islamisme, det være sig i dens militante form, eller i dens indskrænkede syn på kunst og kultur.

Hidtil udkommet

Rejsebeskrivelse fra Arabien og andre omkringliggende lande, bind 1 og 2

Carsten Niebuhrs *Rejsebeskrivelse*, bind 1 udkom i 2003 og fik årets flotteste og største boganmeldelser.

Politikens Bjørn

Bredal skrev i sin anmeldelse bl.a.:

»... dansk verdenslitteratur. Hvilken fest, at rejsebeskrivelsen nu

omsider udsendes i en komplet oversættelse, pragtfuld i udstyret og alligevel økonomisk tilgængelig for enhver ...«

Carsten Niebuhrs *Rejsebeskrivelse fra Arabien og andre omkringliggende lande*. Oversat fra tysk af Hans Christian Fink og med indledning af dr.phil. Michael Harbsmeier. Tilrettelagt af Anne Rohweder. Bind 1: 528 sider, med gengivelser af 73 kobberstik. Bind 2, 680 sider, 53 kobberstik. 23 × 30 cm, 1. udgave indbundet i lys sejldug; 2. udgave i halvbind af protokollærred og sulfitkardus. Pris 398,- kr. pr. bind (abonnementspris: 298,- kr.). ISBN 87-91393-07-8 (bind 1) og ISBN 87-91393-08-6 (bind 2).

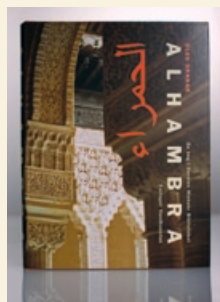
Min Sundheds Forliis

Deltagerne i Frederik Vs ekspedition til Arabien 1761-1767 havde pålæg om hver især at føre en rejsejournal. *Min Sundheds Forliis* er en sådan logbog fra rejsen, skrevet af ekspeditionens filolog, Frederik Christian von Haven. Journalen begynder i København og læseren følger ham ned gennem Europa til Istanbul og Kairo og videre til Mokka, hvor han nedfældede de sidste ord blot få timer før sin død.

»... i princippet den helt rette mand at skikke til Arabien. Hvis det altså ikke lige havde været for hans menneskelige egenskaber. Det er ganske vist akkurat disse egenskaber, der gør hans dagbog til så fantastisk læsning, et jammers minde uden lige, en uendelig mængde af højst fornøjeligt »Kagleri og Misforstaaelser« ... En vel-skrivende skurk.« Bjørn Bredal, *Politiken*.

Min Sundheds Forliis. Frederik Christian von Havens rejsejournal fra Den Arabiske Rejse 1760-1763, udgivet af Anne Haslund Hansen og Stig T. Rasmussen. Tilrettelagt af Carl-H.K. Zakrisson. 18,5 × 30 cm, 404 sider, illustreret, indbundet i milimeterbind af lærred og ølpapir. Pris 350,-kr. (abonnementspris 250 kr.). ISBN 87-91393-10-8

Alhambra

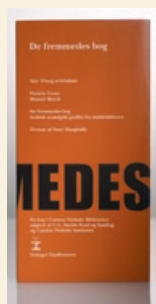
Alhambra i Andalusien er klodens bedst bevarede arabiske palads fra islams klassiske storhedstid, besunget og efterlignet for sin poetiske arkitektur. Alligevel kender vi kun lidt til livet på Alhambra. Oleg Grabar tolker bygningen med afsæt i hvad vi ved fra litteratur, havekunst, teologi og arkitektur andre steder i den islamiske verden.

Oleg Grabar er professor emeritus, Institute for Advanced Study, Princeton.

»Nyoversat klassiker« *Politiken*

Oleg Grabar: *Alhambra*, oversat til dansk af Merete Ahnfeldt-Møllerup og med 82 nye fotografier optaget til denne udgave af professor Hans Munk Hansen. Tilrettelagt af Anne Rohweder. 17,5 × 24 cm, 230 sider, indbundet, 118 illustrationer i farver. Udsolgt fra forlaget.

De fremmedes bog

I det 10. århundrede indsamlede en iraker digte, som rejsende havde skrevet på murene i de byer, de var draget igennem. Resultatet blev en lille bog om længsel, der i verseform beskriver de rejsende, elskende, ofte utilpassede mennesker der skrev graffiti. Bogen giver et sjældent indblik i dannede menneskers private tanker i den muslimske middelalder.

Patricia Crone arbejder på Institute for Advanced Study, Princeton.

»En perle af poetisk graffiti, af fantastiske fortællinger om sorg og kærlighed og bør læses af alle med interesse for Islam, historie eller graffiti« *Information*

Patricia Crone og Shmuel Moreh: *De fremmedes bog. Arabisk nostalgisk graffiti fra middelalderen*. Oversat af Sune Haugbølle og tilrettelagt af H.C.Ericson. 12 × 24 cm, 220 sider, illustreret. Pris 198,- kr. (abonnementspris 158,-kr.). ISBN 87-91393-09-4

Den globaliserede islam

Hvordan har det påvirket islam at brede sig ud over verden de sidste 30 år? En bog om islam på internettet og i de vestlige storbyer, skrevet af en af Frankrigs fremmeste kendere af moderne islam. Olivier Roy er forskningsleder ved CNRS i Paris. Den globaliserede islam udkom på fransk i 2002.

»Det er hans tese, at alle de nye islamiske bevægelser, hvad enten de er liberale, autoritære, spiritualistiske eller militante, pga. globaliseringen og forbindelsen til konkret politik, bærer sekulariseringen i sig«
Præsteforeningens blad

Olivier Roy: **Den globaliserede islam**, Oversat af Preben Neistgaard Hansen, Kamma Skov og Manni Crone. Tilrettelagt og illustreret med fotoserie af Åse Eg Jørgensen. 13 × 18,5 cm, 240 sider, indbundet. Pris 198,- kr. (abonnementspris 168,- kr.). ISBN 87-91393-01-9

Koranen. En meget kort introduktion

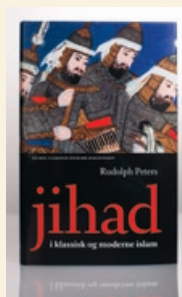
Michael Cooks kortfattede introduktion til Koranens opbygning, dens tilblivelseshistorie og dens indhold har vundet stor udbredelse, især efter den 11. september 2001. Koranen har udgjort en bemærkelsesværdigt stabil kerne i en religiøs tradition, der nu er i sit femtende århundrede. Michael Cook

behandler både Koranens betydning i den moderne verden og i den traditionelle islam og viser dens sammenhæng med andre hellige bøger og klassiske værker i Europas og Asiens gamle kulturer. Michael Cook er professor i mellemøststudier på Princeton. Hans bog om Koranen udkom i engelsk udgave i 2000.

»En spændende, sober og oplysende bog« *Kristeligt Dagblad*

Michael Cook: **Koranen. En meget kort introduktion**. Oversat til dansk af Morten Hecquet. Tilrettelagt af Viktoria Senderovitz. 12,5 × 19,5 cm, 174 sider, indbundet, illustreret. Pris 148,- kr. (abonnementspris 128,- kr.). ISBN 87-91393-03-5

Jihad i klassisk og moderne islam

Begrebet Jihad (hellig krig) er meget levende i den islamiske verden og spiller en vigtig politisk rolle. I Vesten forbindes begrebet med vold og fanatisme. Muslimer, derimod, lægger vægt på, at begrebets egentlige betydning er »bestræbelse imod opnåelse af et religiøst begrundet mål«, og at det kan betegne både forsvarskrig og

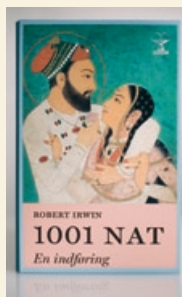
også fredelige aktiviteter. Peters' bog om Jihad præsenterer et kildemateriale, der belyser tolkninger af Jihad-begrebet fra profeten til i dag.

Rudolph Peters er professor på universitetet i Amsterdam. Han har bl.a. skrevet *Islam and Colonialism*.

»...læseren får et både godt, nøgternt og nuanceret indblik i begrebets betydning, omfang og fortolkningsmuligheder« *Kristeligt Dagblad*

Rudolph Peters: **Jihad i klassisk og moderne islam**. Oversat af Sune Haugbølle og tilrettelagt af Carl-H.K. Zakrisson. 15 × 24,5 cm, 215 sider, indbundet. Pris 198,- kr. (abonnementspris 158,- kr.). ISBN 87-91393-33-7

1001 nat. En indføring

En veloplagt lystrejse gennem en af verdenslitteraturens mest eksotiske egne, og en introduktion til både middelalderens Mellemøsten og til vores forhold til araberne.

Robert Irwin er romanforfatter, historiker og journalist med arabisk kultur som speciale.

»Irwins genistreg er tilmed smukt fordansket, og så eventyrligt

flot trykt og indbundet af Forlaget Vandkunsten, at man hører englens over Bagdad og Cairo synge, når man vender det første blad i bogen og ser at det mørkerøde papir er gennemhullet og mønstret som et arabisk vindue mod verden – og os«

»Et lysende eksempel på, at videnskab da ikke er uforenelig med kunsten at fortælle« *Berlingske Tidende*

Robert Irwin: **1001 nat. En indføring**. Oversat af Ole Lindegaard Henriksen og tilrettelagt af Allan Daastrup, Åse Eg Jørgensen og Carl-H.K. Zakrisson. 13 × 22 cm, 358 sider, indbundet. Pris 228,- kr. (abonnementspris 180 kr.). ISBN 87-91393-63-9

Hidtil udkommet

Profetens kappe

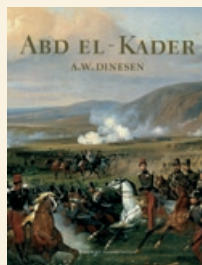
Profetens kappe er den sande historie om en ung mullahs liv i den hellige by Qom og om, hvordan han oplevede den dramatiske revolution i Iran i 1979. Bogen bygger på førstehåndsberetninger og giver et fængende billede af nutidens Iran, fortalt med landets shiamuslimske og persiske kultur som baggrund.

Roy Mottahedehs bog er en moderne klassiker – måske den bedste fortælling om præstestyrts Iran overhovedet.

Roy Mottahedeh er professor i islamisk historie på Harvard.

Roy Mottahedeh: **Profetens kappe. Lærdom og magt i Iran.** Oversat af Claus Bech og tilrettelagt af Allan Dastrup, Åse Eg Jørgensen og Carl-H.K. Zakrisson. 14 × 24 cm, 404 sider, indbundet, illustreret med fotografier af Bikem Ekberzade o.a. Pris 269,- kr. (abonnementspris 200,- kr.). ISBN 87-91393-56-6

Abd el-Kader og Forholdene mellem Franskmænd og Arabere i det nordlige Afrika

Den danske officer A.W.Dinesen skrev en bog om den algeriske frihedshelt Abd el-Kader efter et ophold i Nordafrika i 1837. »(Jeg) har med stor interesse set, hvorledes de derværende folkeslags nationalitet atter er opvågnet, efter en mange hundredårig slumren, og i den forbindelse har jeg følt

en levende beundring for den mands personlighed, der har kunnet fremkalde en national følelse hos et folk, hvis tilbøjeligheder i årtusinder hang ved en aldeles ubunden forfatning, så at begreber som stat, fædreland og regering blev fremmede for det...«

A.W.Dinesen: **Abd el-Kader og Forholdene mellem Franskmænd og Arabere i det nordlige Afrika.** Med introduktion og udvalgte billeder ved Rasmus Alenius Boserup og François Pouillon. Oversættelser ved Preben Neistgaard Hansen og Manni Crone. Tilrettelagt af Åse Eg Jørgensen og Carl-H.K. Zakrisson. 17 × 23 cm, 196 sider, indbundet. Pris 249 kr. (abonnementspris 200,- kr.) ISBN 87-7695-030-1.

Ret og magt i den islamiske verden

Islamisk lov (sharia) er en central faktor i islamisk politik og kultur. Med nutiden som udgangspunkt undersøger Sami Zubaida i denne bog den islamiske juras oprindelse og udvikling og præsenterer dens tekster, begreber og praksis. Zubaida ser på, hvordan sharia historisk er blevet udformet i sam- og modspil mellem lærde

og sultaner, og med Egypten og Iran som eksempler analyserer han, hvordan sharia er blevet tilpasset den moderne verdens krav.

Sami Zubaida er sociolog, professor emeritus på Birkbeck College, University of London. Han er kendt som en skarp skribent og en fremragende kok.

Sami Zubaida: **Ret og magt i den islamiske verden.** Oversat af Ole Lindegård Henriksen og tilrettelagt af Carl-H.K. Zakrisson og Åse Eg Jørgensen. 16 × 24,5 cm, 304 sider, indbundet. Pris 249,- kr. (abonnementspris 200,- kr.). ISBN 87-91393-96-5

Små paradiser. Blomster og haver i islam

Den orientalske haves trylleri:elhedens hemmelighed ligger i skønheden i hvert lille blad. Rose og nattegal, livstræ og vinranke. I denne samling af de smukkeste litterære og filosofiske tekster om haver og blomster fra den islamiske verden viser Annemarie Schimmel havens betydning i religion, litteratur og billedkunst, og leder os igennem

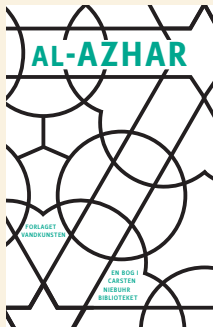
kærlighedens og erkendelsens haver, gennem himmelhaver og denne verdens haver. En bog fuld af duft og inspiration.

Illustreret med delvis nyindkøbte og hidtil ukendte miniaturer fra C.L. Davids Samling.

Annemarie Schimmel: **Små paradiser. Blomster og haver i islam.** Illustreret med islamiske miniaturer fra Davids Samling. Oversat af Henning Goldbæk. Tilrettelagt af Åse Eg Jørgensen og Carl-H.K. Zakrisson. 15,8 × 24 cm, 192 sider, indbundet. Pris 249,- kr. (abonnementspris 200,- kr.). ISBN 978-87-7695-010-1.

Hidtil udkommet

Al-Azhar

Tre bøger i en: Arkitekten Hans Munk Hansen om bygningsværkets historie og arkitektur; religionshistorikeren Jakob Skovgaard-Petersen om al-Azhar universitetets centrale politiske og religiøse rolle i og uden for Ægypten i det 20. århundrede. Og mellem disse to en genudgivelse af professor Johannes Pedersens veloplagte klassiske bog om al-Azhar universitetet fra 1922.

Indbundet i Cairo i harmonikabind af gul oaseged.

3 bøger i 1: Johannes Pedersen:

Al-Azhar. Et muhammedansk universitet / Jacob Skovgaard-Petersen: **Al-Azhar 1922-2006** / Hans Munk Hansen: **Al-Azhar moskeens historiske bygningsanlæg**.

Tilrettelagt af Åse Eg Jørgensen og Carl-H.K. Zakrisson. 13,5 x 21,3 cm, 328 sider, indbundet i gul oaseged, illustreret.

Pris 399 kr. (abonnementspris 300,- kr.). ISBN 978-87-7695-055-2

Kvinder og køn i islam

En moderne debats historiske rødder

Kvindens stilling i islam er til debat i både den vestlige og den muslimske verden. I denne bog behandler Leila Ahmed islams syn på kvinder og køn fra antikken til i dag og giver den moderne debat et historisk perspektiv. Hun sætter spørgsmål ved, om islam grundlæggende er kvindejendisk og præsenterer i bogen de traditioner og kulturer, som

ligger bag bl.a. tilsløringen af kvinder.

Leila Ahmed: **Kvinder og køn i islam. En moderne debats historiske rødder**. Oversat af Birgitte Rahbek og tilrettelagt af Carl-H.K. Zakrisson og Åse Eg Jørgensen. 12 x 19,5 cm, 448 sider, indbundet. Pris 249 kr. (abonnementspris 200 kr.). ISBN 978-87-7695-043-9.

Kvinder i Koranen

Helligtekst, tradition og fortolkning

Koranens forskellige kvindeskikkelser tjener i den islamiske tradition som eksempler til efterfølgelse. Det gælder både de kvinder, der omgiver de præislamiske profeter, og Muhammads hustruer. Kvindeskikkelserne er imidlertid sammensatte, og billedet af dem har ændret sig gennem tiden. I denne bog viser Barbara

Freyer Stowasser, hvilke aspekter af kvindeskikkelserne muslimske lærde op gennem tiden har vægtet, og hvordan de til stadighed præsenteres og opfattes som rollemodeller for muslimske kvinder.

Barbara Freyer Stowasser: **Kvinder i Koranen. Helligtekst, tradition og fortolkning**. Oversat af Dorthe Bramsen og tilrettelagt af Carl-H.K. Zakrisson og Åse Eg Jørgensen. 16 x 24 cm, 340 sider, indbundet. Pris 249 kr. (abonnementspris 200 kr.). ISBN 978-87-91393-83-9

Islamisk kunst og arkitektur

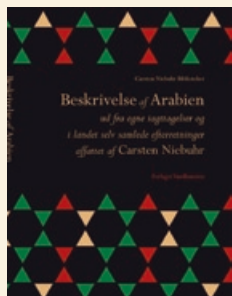
En engageret indføring i de islamiske civilisationers kunsthistorie. Robert Hillenbrand behandler tusind års historie og et område, der strækker sig fra Spanien og Marokko i vest til Indien og Kina i øst. Han følger udviklingen af en lang række kunstarter: arkitektur, kalligrafi, bogminiature, maleri, keramik,

glas, tekstiler, mønter og metal, og med det formål at afdække »meningen« i islamisk kunst giver han læseren et indblik i genstandenes betydning.

Robert Hillenbrand: **Islamisk kunst og arkitektur**. Oversat af Cornelius Holck Colding og Mogens Bähncke og tilrettelagt af Allan Daastrup og Trine Rask. 15,2 x 21 cm, 288 sider, hæftet. Pris 249 kr. (abonnementspris 200 kr.) ISBN 978-87-7695-092-7.

Kommende bøger

Beskrivelse af Arabien ud fra egne iagttagelser og i landet selv samlede efterretninger affattet af Carsten Niebuhr

Carsten Niebuhrs officielle rapport om Den Arabiske Rejse, oprindeligt udgivet på tysk i København 1772. Udkommer nu for første gang på dansk i samme pragtudstyr som »Rejsebeskrivelse fra Arabien...«

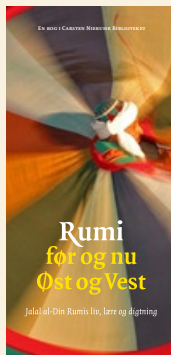
Beskrivelse af Arabien er lige så morsom og skarpt iagttaget som Carsten Niebuhrs »Rejse-

beskrivelse...«, hvis to store bind Forlaget Vandkunsten udsendte i 2003 og 2005. I bogen forsøger Niebuhr at besvare de 100 spørgsmål om arabisk kultur, sprog og natur, som Frederik den Vs ekspedition til Det lykkelige Arabien 1761-1767 fik med på rejsen.

Beskrivelse af Arabien ud fra egne iagttagelser og i landet selv samlede efterretninger affattet af Carsten Niebuhr. Oversat af Hans Christian Fink og tilrettelagt af Anne Rohweder. Sats Carl-H.K. Zakrisson 23 x 30 cm, 422 sider, indbundet. 449 kr. (abonnementspris 350 kr.) ISBN 978-87-7695-040-9.

Rumi før og nu, Øst og Vest

Jalal al-Din Rumis liv, lære og digtning

Den iranske mystiker og digter Jalal al-Din Rumi er i disse år fænomentalt populær i Vesten. I USA er han således den mest læste digter overhovedet. Franklin Lewis' bog er en grundig, morsom og lærd behandling af den historiske Rumi og af de moderne tolkninger af de dansende dervishordeners grundlægger.

Franklin Lewis: **Rumi før og nu, Øst og Vest**. 700 sider, indbundet. 349 kr. (abonnementspris 300 kr.) ISBN 978-87-7695-054-5.

Frankerens
som brev

Forlaget Vandkunsten
Lindgreens Allé 20C
2300 København S

Historien om Hayy ibn Yaqzan og den østlige visdoms hemmeligheder

Et af den middelalderlige litteraturs mest forunderlige værker. Historien er skrevet af den arabiske filosof Ibn Tufayl (d. 1185) og handler om Hayy ibn Yaqzan, »den Levende, søn af den årvågne«, som vokser op på en øde ø med en gazelle som plejemoder. Hayy lærer gradvist at klare sig selv, og som moden mand opnår han – baseret på fornuft og erfaring – fuld forståelse af universet. Han møder nu et andet menneske, Absal, som er kommet til hans ø for at leve i gudhengiven isolation. De to opdager snart, at de på hver deres måde har fundet frem til den samme sandhed.

Ibn Tufayl: *Historien om Hayy ibn Yaqzan og den østlige visdoms hemmeligheder*. Oversat, kommenteret og med efterskrift af Henrik Kaufmann Sørensen. Forord af Christian Høgel og Henrik Kaufmann Sørensen. Tilrettelagt af Allan Daastrup, Types United. 12,5 x 20,5 cm, 272 sider, indbundet. Pris 249 kr. (abonnementspris 200 kr.). ISBN 978-87-7695-110-8.

Få bøgerne tilsendt

Tegn abonnement på Carsten Niebuhr Biblioteket og få automatisk tilsendt alle udgivelser i serien med rabat. Abonnenter modtager desuden gratis Carsten Niebuhr

Bibliotekets lille blad, hvor danske og internationale forfattere behandler temaet for kommende bind. Man kan også tegne abonnement på bladet alene, uden at abonnere på bøgerne. Det koster 80 kr. årligt.

Kopier, skriv af eller klip ud. Kuponen sendes til Forlaget Vandkunsten, Lindgreens Allé 20 C, 2300 København S
Eller bestil bøgerne på www.forlagetvandkunsten.dk

Ja tak!

☐ Jeg tegner **abonnement på Carsten Niebuhr Biblioteket** og modtager løbende blade og bøger.

Jeg sørger selv for eventuelt at afbestille udgivelser.
Send mig fra start nedenstående bøger med rabat:

☐ Jeg tegner IKKE abonnement, men bestiller følgende bøger til ordinær bogladepris:

- ☐ Crone og Shmoleh: *De fremmedes bog*. 198/158 kr.
- ☐ Rudolph Peters: *Jihad i klassisk og moderne islam*. 198/158 kr.
- ☐ Olivier Roy: *Den globaliserede islam*. 198/168 kr.
- ☐ Michael Cook: *Koranen. En meget kort introduktion*. 148/128 kr.

Carsten Niebuhrs *Rejsebeskrivelse fra Arabien og andre omkringliggende lande*, i 2 bind, 399/300 kr. pr. bind

☐ Bind 1 ☐ Bind 2

- ☐ Robert Irwin: *1001 nat. En indføring*. 228/180 kr.
- ☐ *Min Sundheds Forliis*. Frederik von Havens rejsejournal fra Den Arabiske Rejse 1760-1763. 350/250 kr.
- ☐ Roy P. Mottahedeh: *Profetens Kappe*. 269/200 kr.
- ☐ Sami Zubaida: *Ret og magt i den islamiske verden*. 249/200 kr.
- ☐ A.W.Dinesen: *Abd el-Kader og Forholdene mellem Franskmand og Arabere i det nordlige Afrika*. 249/200 kr.
- ☐ Annemarie Schimmel: *Små paradiser*. 249/200 kr.

☐ Jakob Skovgaard-Petersen · Johannes Pedersen · Hans Munk Hansen: *Al Azhar*. 399/300 kr.

☐ Barbara Freyer Stowasser: *Kvinder i Koranen. Helligtekst, tradition og fortolkning*. 249/200 kr.

☐ Leila Ahmed: *Kvinder og køn i islam. Historiske rødder til en moderne debat*. 249/200 kr.

☐ Robert Hillenbrand: *Islamisk kunst og arkitektur*. 249/200 kr.

☐ Ibn Tufayl: *Historien om Hayy ibn Yaqzan og den østlige visdoms hemmeligheder*. 249/200 kr.

☐ Jeg tegner KUN abonnement på Carsten Niebuhr Bibliotekets **præsentationsblad**, som koster 80 kr. om året for 3-4 numre. Alle bestillinger tillægges forsendelse.

Navn

Adresse

E-mail
